

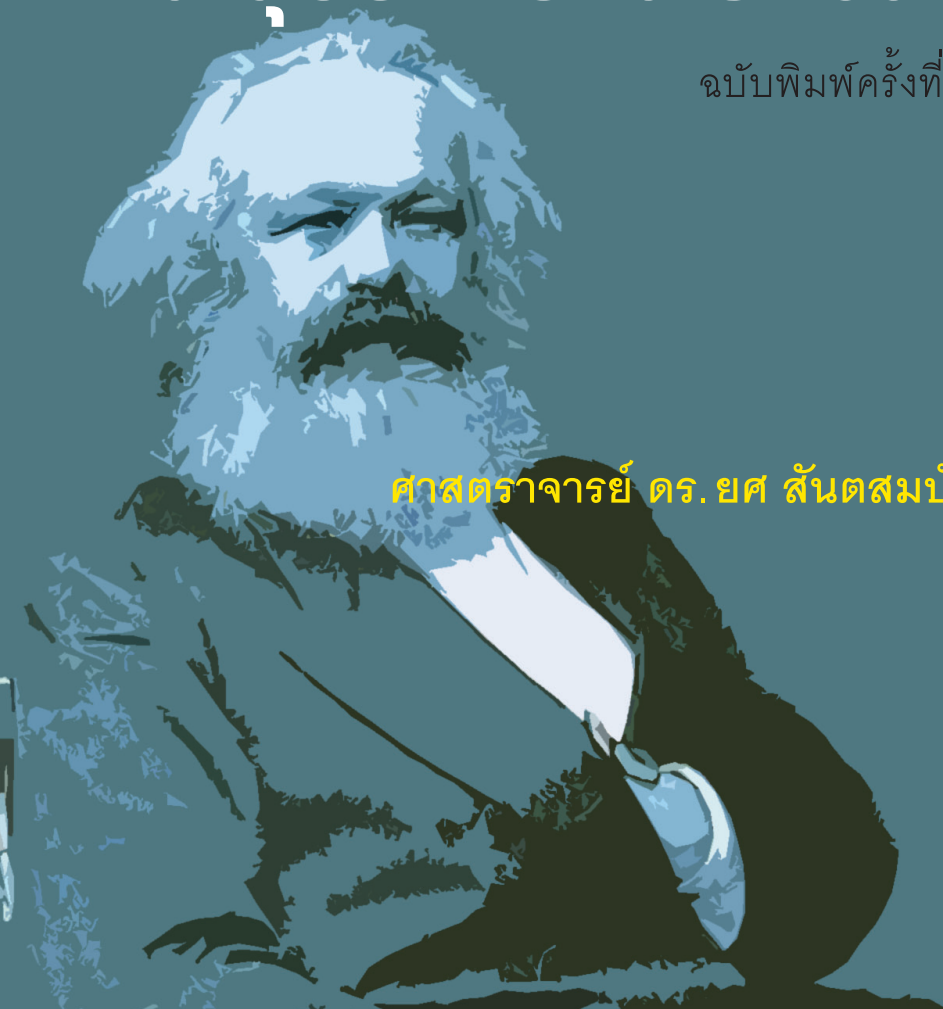
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หนังสือตำราที่ได้รับรางวัล โครงการส่งเสริมการสร้างตำรา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จากวนรถึงเทวดา: มาร์กซีสต์และ มนุษย์วิทยามาร์กซิสต์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4

ศาสตราจารย์ ดร. ยศ สันตสมบัติ

จากวานรถึงทวดา:
มาร์กซิสม์และมานุษยวิทยามาร์กซิสต์

จากวานรถึงเทวดา:
มาร์กซิสม์และมานุษยวิทยามาร์กซิสต์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4

ศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2559

หนังสือตำราที่ได้รับรางวัล
โครงการส่งเสริมการสร้างตำรา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ยศ สันตสมบัติ.

จากงานเรื่องเทวดา: มาร์กซิสม์และมานุษยวิทยามาร์กซิสต์.

1. มานุษยวิทยามาร์กซิสต์.

GN345.15

ISBN 978-616-314-081-4

ISBN (ebook) 978-616-314-316-7

ลิขสิทธิ์ของศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ
สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4 เดือนกุมภาพันธ์ 2559

จำนวน 1,000 เล่ม (ฉบับพิมพ์เพิ่ม)

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) มิถุนายน 2560

จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาคารธรรมศาสตร์ 60 ปี ชั้น U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200

โทร. 0-2223-9232, 0-2613-3801-2

โทรสาร 0-2226-2083

(สำนักงานศูนย์รังสิต โทร. 0-2564-2859-60)

e-mail address: unipress@tu.ac.th

จัดจำหน่ายโดยบริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน)

เลขที่ 1858/87-90 ถนนบางนา-ตราด แขวงบางนา

เขตบางนา กรุงเทพฯ 10260

โทร. 0-2739-8000 โทรสาร 0-2751-5999

<http://www.se-ed.com>

พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา

นางจาริวัฒน์ ชีวาพัฒน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

แบบปกโดยนายณรงค์ฤทธิ์ สิงห์ทอง

พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนมกราคม 2530 จำนวน 1,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 2 เดือนกันยายน 2538 จำนวน 1,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 3 เดือนธันวาคม 2542 จำนวน 1,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 4 เดือนพฤษภาคม 2557 จำนวน 1,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 4 เดือนกุมภาพันธ์ 2559 จำนวน 1,000 เล่ม (ฉบับพิมพ์เพิ่ม)

ราคาเล่มละ 260.- บาท

โครงการส่งเสริมการสร้างตำรา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2520 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุน
ให้คณาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ผลิตตำราที่มีคุณภาพ
มากขึ้น

คณะกรรมการส่งเสริมการสร้างตำราประกอบด้วยบุคคล
ที่อธิการบดีแต่งตั้ง มีหน้าที่พิจารณากำหนดนโยบายและวิธีการที่
จะอำนวยความสะดวกแก่คณาจารย์ในการจัดพิมพ์ตำราที่มีคุณภาพ
โดยคณะกรรมการฯ จะพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำหน้าที่
ตรวจสอบคุณภาพของต้นฉบับ ตำรา หนังสือแปล และหนังสือ
ประกอบการศึกษา ที่คณาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เสนอ
เพื่อพิจารณาจัดพิมพ์ ในกรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิและคณะกรรมการฯ มี
ความเห็นว่ต้นฉบับหนังสือดังกล่าวมีคุณภาพดีหรือดีมาก จะได้รับ
การตีพิมพ์ในฐานะหนังสือที่ได้รับรางวัลโดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

หนังสือเรื่อง **จากวานรถึงเทวดา: มาร์กซิสต์และ
มานุษยวิทยามาร์กซิสต์** แต่งโดย ศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ
เป็นผลงานที่ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกรรมการส่งเสริมการสร้างตำรา
มีมติให้ได้รับรางวัลชั้นดี ในปี พ.ศ. 2529

แต่ คุณแปรอม สันตสมบัติ
สำหรับความรักและการดูแล

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตัวแบบและตาราง	(12)
คำนำ	(13)
บทนำ	1
บทที่ 1 มานุษยวิทยาและพัฒนาการของมาร์กซิสม์	9
ผู้ขายชื่อมากซ์: นักปฏิบัติและนักวิชาการ	10
มาร์กซิสม์: อุดมการณ์และจุดมุ่งหมายทางการเมือง	18
มาร์กซิสม์และข้อมูลทางมานุษยวิทยา	23
บทที่ 2 แนวความคิดทางมานุษยวิทยาที่สะท้อนจากงานเขียน ของมากซ์และอิงเกิลส์	45
The German Ideology	46
Pre-Capitalist Economic Formations	60
The Origin of the Family, Private Property and the State	72
บทที่ 3 แนวความคิดของมากซ์และอิงเกิลส์ กับมานุษยวิทยาในปัจจุบัน	97
ทฤษฎีวิวัฒนาการของมากซ์และอิงเกิลส์	98
วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล	104

	หน้า
พัฒนาการของระบบเครือญาติ	110
สถานภาพของผู้หญิง	117
วิวัฒนาการของรัฐ	124
แรงงานและการแบ่งแยกงาน	129
แนวความคิดเรื่องทรัพย์สิน	139
บทที่ 4 มานุษยวิทยามาร์กซิสต์ในประเทศไทย	143
มาร์กซิสต์หลังจากมากซ์ (ค.ศ. 1884-1917)	146
พอล ลาฟาร์ก	150
คอตทส์กี	152
ความขัดแย้งระหว่างนักปฏิรูปกับนักปฏิวัติ	154
มานุษยวิทยามาร์กซิสต์รัสเซีย	159
ลัทธิเลนิน	164
ลัทธิสตาลิน	175
มานุษยวิทยารัสเซียในปัจจุบัน	176
บทที่ 5 มาร์กซิสต์และมานุษยวิทยาอเมริกัน	187
ฟรานซ์ โบแอส	188
การหวนกลับของทฤษฎีวิวัฒนาการ	195
นิเวศวัฒนธรรม	199
วัตถุนิยมวัฒนธรรม	201
มานุษยวิทยามาร์กซิสต์ในอเมริกา	218

	หน้า
บทที่ 6 มานุษยวิทยามาร์กซิสต์ในอังกฤษและฝรั่งเศส	223
มานุษยวิทยาอังกฤษ	224
มานุษยวิทยาฝรั่งเศส	234
การรื้อฟื้นแนวความคิดของมากซ์	244
มานุษยวิทยามาร์กซิสต์ฝรั่งเศสในปัจจุบัน	261
บทที่ 7 มานุษยวิทยามาร์กซิสต์ในประเทศไทย	269
จาก จิตร ภูมิศักดิ์ถึงเศรษฐศาสตร์การเมือง	271
ผลงานแนวมานุษยวิทยามาร์กซิสต์ของไทย	279
บทที่ 8 ปัญหาและแนวโน้มของมานุษยวิทยามาร์กซิสต์ในปัจจุบัน	289
มากซ์และมานุษยวิทยามาร์กซิสต์	292
มานุษยวิทยามาร์กซิสต์: วิชาการ vs การเมือง	295
บรรณานุกรม	299

สารบัญตัวแบบและตาราง

	หน้า
ตัวแบบที่ 1 โครงสร้างสังคมตามทัศนะของมากซ์	16
ตัวแบบที่ 2 ทฤษฎีความขัดแย้งของมากซ์	17
ตัวแบบที่ 3 แผนผังของกระบวนการวิวัฒนาการสังคม ตามทัศนะของมากซ์	65
ตัวแบบที่ 4 องค์ประกอบของวัฒนธรรมตามทัศนะของไวท์	197
ตัวแบบที่ 5 องค์ประกอบของ “วิธีการผลิต” ตามทัศนะของเทอร์เรย์	256
ตารางที่ 1 ข้อมูลเปรียบเทียบที่แฮร์ลีใช้ในการศึกษา กระบวนการวิวัฒนาการ	203

คำนำ

หนังสือ จากวานรถึงเทวดา: มาร์กซิสม์และมานุษยวิทยา มาร์กซิสต์ เล่มนี้ เป็นความพยายามในรูปแบบหนึ่งที่จะนำเสนอวิชา มานุษยวิทยา อันเป็นวิชาที่ค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย ให้เป็นที่ รู้จักแพร่หลายในหมู่นักวิชาการ นักศึกษาและประชาชนผู้สนใจโดยทั่วไป เป้าหมายหลักของหนังสือเล่มนี้คือ การสำรวจพัฒนาการของทฤษฎี และ ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีมาร์กซิสม์และมานุษยวิทยามาร์กซิสต์ ตั้งแต่ อดีตจวบจนปัจจุบัน

หนังสือเล่มนี้เสนอว่า การพิจารณาทฤษฎีมาร์กซิสม์ที่ถูกต้องนั้น จะต้องพิจารณาทั้งในแง่ที่เป็น “ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์” ที่มุ่งตอบปัญหา เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์และอธิบายลักษณะการทำงานของ สังคม และในแง่ที่เป็น “ลัทธิการเมือง” ที่มีจุดมุ่งหมายในการชักนำ การปฏิวัติเพื่อโค่นล้มระบบทุนนิยมควบคู่กันไป ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่า มากซ์และอิงเกลส์มิได้เป็นแต่เพียงนักวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นนักการเมือง อีกด้วย การสำรวจอิทธิพลของมานุษยวิทยาที่มีต่อพัฒนาการของมาร์กซิสม์ และการที่มากซ์และอิงเกลส์นำเอาทฤษฎีและข้อมูลทางมานุษยวิทยา มา ใช้เพื่อสนับสนุนทฤษฎีของท่าน ทำให้เรามองเห็นอย่างชัดเจนว่ามากซ์ และอิงเกลส์มีจุดมุ่งหมายทางการเมืองแอบแฝงอยู่ในการเขียนหนังสือ ทุกเล่ม

การศึกษาทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ให้ละเอียดลึกซึ้งนั้น มิอาจ กระทำได้โดยการพิจารณาเนื้อหาของทฤษฎีแต่เพียงอย่างเดียว บรรยากาศ ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และจุดมุ่งหมายส่วนตัวของนักวิชาการ

มีความสัมพันธ์กับการคิดค้น พัฒนาการและการนำเสนอทฤษฎีอย่างแน่นแฟ้น ทฤษฎีและจุดมุ่งหมายส่วนตัวของเจ้าของทฤษฎี จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด หนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นว่า มากซ์และอิงเกิลส์ได้นำเอาข้อมูลทางมานุษยวิทยาที่ศึกษาสังคมดั้งเดิมก่อนระบบทุนนิยม และทฤษฎีวิวัฒนาการของนักมานุษยวิทยารุ่นเก่าที่มองการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์และสังคมเป็นเส้นตรงจากต่ำไปหาสูงจาก “วานรถึงเทวดา” มาใช้ โดยมีจุดมุ่งหมายทางการเมืองที่เด่นชัด นั่นคือ การโจมตีระบบทุนนิยม การที่มากซ์และอิงเกิลส์นำเอามานุษยวิทยามาใช้เพื่อจุดมุ่งหมายทางการเมือง ทำให้ท่านทั้งสองมีความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมดั้งเดิมที่ผิดพลาดอยู่หลายประการด้วยกัน เราจะได้พิจารณาประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับความเข้าใจผิดพลาดเหล่านี้โดยละเอียดต่อไป

ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้ใช้หนังสือ *Marxism and Anthropology* ของ มอริส บล็อก (Maurice Bloch, 1985) ซึ่งเป็นหนังสือทางมานุษยวิทยามาร์กซิสต์ที่ดีที่สุดและใหม่ที่สุดเล่มหนึ่งมาเป็นพื้นฐานในการเขียน เมื่อต้นปี พ.ศ. 2528 ผู้เขียนได้มีโอกาสอ่านหนังสือของบล็อก และตั้งใจที่จะแปลหนังสือเล่มนี้เป็นภาษาไทยเพราะเห็นว่าสาขาวิชามานุษยวิทยามีงานเขียนภาษาไทยอยู่น้อยมาก จึงน่าจะประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชานี้บ้าง แต่เมื่อเริ่มต้นลงมือแปลอย่างจริงจังกลับพบว่าหนังสือของบล็อกไม่เหมาะที่จะแปลเป็นตำราภาษาไทยเพื่อให้นักศึกษาใช้ เพราะการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ อยู่ในลักษณะที่ขาดการอ้างอิง ยากต่อการทำความเข้าใจสำหรับนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ผู้เขียนจึงเปลี่ยนแนวใหม่โดยนำเอาหนังสือเล่มนี้มาเป็นพื้นฐาน เพิ่มเติมเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับแนวความคิดของมากซ์และอิงเกิลส์ ให้รายละเอียดและขยายความในประเด็นที่เกี่ยวกับข้อจำกัดและปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานของทฤษฎีมาร์กซิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทที่ 1, 2, 3, 4, 5, 7 และ 8 และได้แย้ง

ความคิดเห็นของบล็อกในกรณีนี้ที่ผู้เขียนมีความเห็นแตกต่างออกไป ผู้เขียนได้ทำการตรวจสอบงานเขียนของมาร์กซ์และอิงเกิลส์แทบทุกชิ้น และยังสามารถนำเอาแนวความคิดของนักมานุษยวิทยาอีกหลายท่านมานำเสนอเพิ่มเติมเพื่อประกอบการอธิบาย ดังที่ได้อ้างอิงไว้ในบทความต่าง ๆ ตลอดทั้งเล่ม

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 8 บทด้วยกัน

บทที่ 1 เป็นการพิจารณาถึงพัฒนาการของแนวความคิดของมาร์กซ์และอิงเกิลส์ อิทธิพลของมานุษยวิทยาที่มีต่อพัฒนาการของมาร์กซ์และจุดมุ่งหมายทางการเมืองที่แอบแฝงอยู่ในงานเขียนของมาร์กซ์และอิงเกิลส์

บทที่ 2 เป็นการนำเอางานเขียนที่สำคัญบางชิ้นของมาร์กซ์และอิงเกิลส์ เช่น *The German Ideology*, *Pre-Capitalist Economic Formations* และ *The Origin of the Family, Private Property and the State* มาอธิบายอย่างละเอียด พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงการนำเอาข้อมูลและแนวความคิดทางมานุษยวิทยามาใช้ในงานเหล่านี้

บทที่ 3 เป็นการหยิบยกเอาจุดอ่อนและข้อบกพร่องของทฤษฎีมาร์กซ์ที่ใช้อธิบายวิวัฒนาการสังคมและรูปแบบการทำงานของสังคมดั้งเดิมมาอธิบายโดยละเอียด พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงประเด็นต่างๆ ในทฤษฎีมาร์กซ์ที่นักมานุษยวิทยาสมัยใหม่ได้เถียงปฏิเสธ และประเด็นบางประเด็นที่เป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบัน

บทที่ 4 อธิบายพัฒนาการของมาร์กซ์และอิงเกิลส์ภายหลังมรณกรรมของมาร์กซ์และพัฒนาการของมานุษยวิทยา มาร์กซ์และอิงเกิลส์ในประเทศรัสเซีย ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่า การที่อิงเกิลส์นำเอาสังคมดั้งเดิมมาอธิบายในลักษณะของ “สังคมไร้ชนชั้น” ทำให้ทฤษฎีมาร์กซ์ที่เน้นในเรื่องของความขัดแย้งระหว่างชนชั้นว่าเป็นกลไกแห่งการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ ไม่สามารถนำมาใช้อธิบายสังคมดั้งเดิมได้ อิงเกิลส์และสานุศิษย์ของท่านจึง

ได้หันกลับไปเอาทฤษฎีของนักมานุษยวิทยารุ่นเก่าอันเป็นทฤษฎีที่ผิดพลาดและฉาบฉวย มาใช้อธิบายสังคมดั้งเดิมแทน ในบรรดางานเขียนทั้งหมดที่มากซ์และอิงเกิลส์นำเอาข้อมูลทางมานุษยวิทยามาใช้เป็นพื้นฐาน หนังสือ *The Origin of the Family, Private property and the State* ของอิงเกิลส์ เป็นหนังสือเพียงเล่มเดียวเท่านั้นที่ได้รับการตีพิมพ์ก่อนปี ค.ศ. 1930 ด้วยเหตุนี้เอง นักมานุษยวิทยามาร์กซิสต์รัสเซียรุ่นต่อ ๆ มา จึงยึดติดอยู่กับการอธิบายสังคมดั้งเดิมตามแนวของอิงเกิลส์ ซึ่งเป็นการอธิบายสังคมในลักษณะแบบ “กำหนดนิยม” (determinism) ที่เน้นเพียงปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมในการอธิบายวิวัฒนาการสังคม นอกจากนั้น อิทธิพลทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งทำให้มานุษยวิทยามาร์กซิสต์ในรัสเซียมีพัฒนาการที่ค่อนข้างเชื่องช้า และหยุดชะงักอยู่เสมอ

บทที่ 5 เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมาร์กซิสต์และมานุษยวิทยาอเมริกัน ความขัดแย้งทางการเมืองและอุดมการณ์ระหว่างรัสเซียและอเมริกาทำให้ทฤษฎีวิวัฒนาการและมาร์กซิสต์ไม่ได้รับความนิยมในหมู่นักมานุษยวิทยาอเมริกัน นอกจากนั้น เราจะได้พิจารณาถึงการหวนกลับของทฤษฎีวิวัฒนาการและมาร์กซิสต์ ที่เริ่มมีบทบาทในอเมริกาอีกครั้งหนึ่ง ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา รวมทั้งอิทธิพลของมาร์กซิสต์ที่มีต่อการศึกษามานุษยวิทยาแนว “นิเวศวัฒนธรรม” และ “วัตถุนิยมวัฒนธรรม”

บทที่ 6 เป็นการพิจารณาถึงพัฒนาการของมานุษยวิทยามาร์กซิสต์ในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส เราจะได้กล่าวถึงผลงานของนักมานุษยวิทยามาร์กซิสต์สมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักมานุษยวิทยามาร์กซิสต์ฝรั่งเศสที่ได้ปฏิเสธทฤษฎีมาร์กซิสต์แนวอนุรักษนิยมของอิงเกิลส์ และหันกลับไปนำเอาแนวความคิดของมากซ์ที่ได้เสนอเอาไว้ในหนังสือ

Capital มาดัดแปลงประยุกต์ใช้ในการอธิบายรูปแบบและลักษณะการทำงานของสังคมดั้งเดิม

บทที่ 7 เป็นการพิจารณาถึงมานุษยวิทยามาร์กซิสต์ในประเทศไทย โดยได้คัดเลือกเฉพาะผลงานที่สำคัญๆ ของนักมานุษยวิทยารุ่นใหม่ เช่น งานของ ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ ดร.ชยันต์ วรรธนะภูติ

บทที่ 8 เป็นการสรุปประเด็นต่างๆ และพิจารณาถึงปัญหาและแนวโน้มของมานุษยวิทยามาร์กซิสต์ในปัจจุบัน

ทฤษฎีมาร์กซิสต์และมานุษยวิทยามาร์กซิสต์เป็นทฤษฎีที่ค่อนข้างซับซ้อน และมีเนื้อหาที่ยากต่อการทำความเข้าใจ ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้พยายามที่จะเสนอทฤษฎีและแนวความคิดต่างๆ โดยใช้ภาษาที่เรียบง่ายและคำนึงถึงการทำความเข้าใจมากกว่าความรัดกุมสวยงามของภาษา ผู้เขียนเชื่อว่า เมื่อความเข้าใจได้รับการถ่ายทอด เราก็ไม่จำเป็นต้องต้องคำนึงถึงคำพูดและความสละสลวยของการใช้ภาษาอีกต่อไป

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์สุเทพ สุนทรภัสสร, อานันท์ กาญจนพันธุ์, และ ฉลาดชาย รมิตานนท์ ที่ได้กรุณาปูพื้นฐานความรู้และความสนใจทางมานุษยวิทยาให้กับผู้เขียน และขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์เฮอ์เบิร์ต พี. ฟิลลิปส์, จอร์จ เอ. ดีโวส์, วิลเลียม เอ. แซ็ค, เจมส์ เอ็น. แอนเดอร์สัน, เฟรดดริก บาร์ท, เจอรัลด์ ดี. แบรีแมน, เอลิซาเบธ โคลสัน, แจ็ค เอ็ม. พอตเตอร์, ฟิลลิป ซิลเวอร์แมน และ ภาย อี. สวานสัน ที่ได้ให้ความกรุณาต่อผู้เขียนเสมอมา ผู้เขียนขอขอบคุณ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ธเนศ วงศ์ยานนาวา, ดร.ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ คณาจารย์แห่งคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และกัลยาณมิตรทุกท่าน ที่ได้สนใจและเพิกเฉย ชมเชยและวิจารณ์ หยิบยก และปล่อยวางผลงานชิ้นนี้

คุณประโยชน์อันพึงมีและคุณความดีอันควรได้นั้น ขอน้อมมอบ
ให้แก่บิดา มารดา ครอบครัวและคนรัก ตลอดจนครูอาจารย์ผู้มีพระคุณ
ทุกท่าน ส่วนความผิดพลาดทั้งสิ้นทั้งปวง ขอน้อมรับไว้เพียงลำพัง

ยศ สันตสมบัติ

มกราคม 2530

พื้นฐานการศึกษา บทนำ | เอ็งมานุษยวิทยา

ตั้งแต่เริ่มมีมนุษย์อาศัยอยู่บนโลกนี้ตลอดมา
ทุกยุคทุกสมัย มนุษย์มักมีความสงสัยและตั้งปัญหาถาม
ตัวเองว่า พวกเขาเป็นใคร มาจากไหน และทำไมพวกเขา
จึงมีวิถีชีวิตและพฤติกรรมดังเช่นที่เป็นอยู่ ดูเหมือนว่า
ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติจะเป็นผลของความพยายามที่
จะตอบปัญหาพื้นฐานเหล่านี้ มนุษย์ในสมัยโบราณมีความรู้
และขีดความสามารถจำกัด เขาจึงไม่สามารถรวบรวมข้อมูล
ต่างๆ เกี่ยวกับตนเองและวัฒนธรรมของตนเพื่อใช้อธิบาย
ปัญหาและข้อสงสัยต่างๆ ได้ แต่มนุษย์ย่อมหาทางออกให้
กับตนเองเสมอ และการหาทางออกให้กับปัญหาที่มนุษย์
สงสัยแต่ไม่สามารถอธิบายได้นั้น มักออกมาในรูปของ
เทพนิยายและคติพื้นบ้านต่างๆ ที่กล่าวถึงต้นกำเนิดหรือ

ที่มาของบรรพบุรุษและประวัติความเป็นมาของชนเผ่าตน เช่น ในหนังสือ *Genesis* ซึ่งเป็นคัมภีร์ทางศาสนา และชาวยิวและคริสต์ ได้กล่าวถึงต้นกำเนิดของโลกและจักรวาล การสร้างมนุษย์และสรรพสิ่งบนโลกไว้อย่างละเอียด ความพยายามที่จะอธิบายสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สงสัย ได้กลายมาเป็นความเชื่อทางศาสนาในที่สุด

ในระยะเวลากว่าสองร้อยปีที่ผ่านมา มานุษยวิทยาก็เป็นผลของความพยายามอีกรูปแบบหนึ่งที่จะตอบปัญหาที่มนุษย์สงสัยเกี่ยวกับตนเอง พุดง่าย ๆ ก็คือ มานุษยวิทยาเป็นวิชาที่สนใจศึกษามนุษย์และปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับมนุษย์นั่นเอง แต่เมื่อเรบอกว่ามนุษย์ได้มีความสงสัยเกี่ยวกับตนเองและต้นกำเนิดของตนมาเป็นเวลาหลายพันปีมาแล้ว ทำไมวิชามานุษยวิทยาในรูปแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจึงมีพัฒนาการที่เชื่องช้ากว่าวิชาอื่นๆ สาเหตุสำคัญที่ทำให้วิชามานุษยวิทยามีความเจริญก้าวหน้าเชื่องช้า มีอยู่สองประการที่พอสรุปได้คือ ประการแรก ในอดีตการคมนาคมยังไม่เจริญก้าวหน้า การเดินทางไปยังสถานที่ต่างแดนที่ห่างไกลออกไป เพื่อศึกษาวัฒนธรรมของชนกลุ่มอื่นเป็นไปได้ยาก ข้อมูลที่นักมานุษยวิทยาศึกษาได้จึงมีจำกัด แม้แต่ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 การเดินทางไปยังสถานที่แปลกๆ ใหม่ๆ ก็ยังคงเป็นอภิสิทธิ์ของชนกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของชนชั้นปกครอง เช่น นักล่าอาณานิคม พ่อค้า และหมอสอนศาสนาเท่านั้น ข้อมูลที่นักมานุษยวิทยาทำการศึกษาส่วนใหญ่ก็เป็นบันทึกของบุคคลเหล่านั้น ซึ่งมีจำกัดและเป็นการบันทึกอย่างฉาบฉวยหรือบางครั้งก็เป็นการสร้างเรื่องขึ้นเพื่อให้เป็นสิ่งที่ตื่นเต้นเร้าใจแก่ผู้อ่าน ข้อมูลเหล่านี้จึงนำมาใช้ประโยชน์ได้ไม่มากนัก สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้มานุษยวิทยาเป็นวิชาที่มีการเจริญเติบโตเชื่องช้าก็คือ วิชามานุษยวิทยาเป็นผลผลิตของอารยธรรมตะวันตก และชาวยุโรปในอดีตมักมีความคิดว่า ชนชาติของตนดีกว่าและเหนือกว่าชนชาติอื่น ทั้งในแง่

ของผิวพันธุ์และอารยธรรม เผ่าพันธุ์ใดที่มีวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างไปจากของชาวยุโรป ก็มักได้รับการขนานนามว่าเป็นพวกคนป่า (savages) หรืออนารยชน (barbarians) การศึกษาเชิงมานุษยวิทยาของชาวยุโรปในยุคแรก ๆ จึงเป็นการศึกษาวัฒนธรรมแปลก ๆ ของพวกคนป่า ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีรากฐานอยู่บนทัศนคติแบบเหยียดผิวพันธุ์ (racism) นักมานุษยวิทยารุ่นต่อ ๆ มาต้องเสียเวลาและแรงงานเป็นอย่างมากในการต่อต้านทัศนคติแบบเหยียดผิวพันธุ์และอคติชนชาติและเผ่าพันธุ์อื่น ซึ่งก็ไม่ใช่ว่าจะหมดไปเสียทีเดียว อย่างไรก็ตาม นักมานุษยวิทยาในปัจจุบันเชื่อว่า ความแตกต่างของมนุษย์เป็นผลมาจากการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน มิได้เป็นผลมาจากความเหนือกว่าของเชื้อชาติหรือผิวพันธุ์แต่อย่างใด ทัศนคติอันนี้ทำให้นักมานุษยวิทยาพยายามขจัดอคติออกไป และหันมาสนใจศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจกับธรรมชาติของมนุษย์ โดยการเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและแตกต่างกันของมนุษย์ในสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วโลก

วิชามานุษยวิทยาแบ่งแยกออกเป็นสองสาขาใหญ่ ๆ คือ มานุษยวิทยากายภาพ (physical anthropology) ซึ่งสนใจศึกษามนุษย์ในแง่ชีววิทยา มานุษยวิทยากายภาพได้นำเอาความรู้และทฤษฎีทางด้านการพันธุ ชีววิทยา เคมีและฟิสิกส์มาใช้ศึกษาและอธิบายความแตกต่างและวิวัฒนาการของมนุษย์ งานด้านนี้เป็นการปูพื้นฐานสำหรับการศึกษามนุษย์ในแง่ของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นความสนใจของ “มานุษยวิทยาวัฒนธรรม” (cultural anthropology)

มานุษยวิทยาวัฒนธรรมยังแบ่งออกเป็นสามสาขาย่อยคือ โบราณคดี (archeology) ภาษาศาสตร์ (linguistics) และชาติวงศ์วิทยา (ethnology) ถึงแม้ว่าแต่ละสาขาจะมีความสนใจในสิ่งที่ต่างกัน แต่ทุกสาขาก็อาศัยข้อมูลทางวัฒนธรรม (cultural data) เป็นพื้นฐานในการ

ศึกษา ถึงแม้ว่านักโบราณคดี นักภาษาศาสตร์และนักชาติวงศ์วิทยา จะมีแนวความคิดและวิธีการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ทุกสาขาก็สนใจในการเก็บบันทึกข้อมูลทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมและแนวทางที่วัฒนธรรมต่างๆ ได้พัฒนา ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงจากอดีตจวบจนปัจจุบัน

โบราณคดี เป็นสาขาหนึ่งของมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ที่สนใจศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต และประวัติความเป็นมาของอารยธรรมของชนชาติและเผ่าพันธุ์ต่างๆ โดยการศึกษาจากวัตถุที่หลงเหลืออยู่ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ ภาชนะถ้วยชาม ชากพิชและส้อม และโครงกระดูกของมนุษย์ เป็นต้น นักโบราณคดีนั้นคล้ายกับนักประวัติศาสตร์ที่สนใจศึกษาถึงเหตุการณ์ในอดีตของมนุษย์ แต่ในขณะที่นักประวัติศาสตร์มุ่งศึกษามนุษย์ในระยะเวลาเพียง 5,000 กว่าปีที่ผ่านมา โดยมีบันทึกข้อเขียนเป็นหลักฐานที่สำคัญ นักโบราณคดีได้พยายามขยายวิธีการศึกษาออกไปให้ครอบคลุมถึงช่วงเวลานับล้านๆ ปี ที่เริ่มมีมนุษย์อาศัยอยู่บนโลก จากการศึกษาวัตถุต่างๆ ที่มนุษย์สมัยโบราณทิ้งเอาไว้ นักโบราณคดีพยายามเก็บรวบรวมหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางที่วัฒนธรรมต่างๆ ได้เจริญเติบโต เปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นมา ตลอดจนวัฒนธรรมบางแห่งที่ได้หายสาบสูญไป นักโบราณคดีมักตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับวิวัฒนาการของวัฒนธรรมในแถบต่างๆ ของโลกและพยายามพิสูจน์ทดลองสมมติฐานนั้น โดยการค้นหาหลักฐานที่หลงเหลืออยู่ หลักฐานเหล่านี้มักหลงเหลืออยู่น้อยมากเพราะถูกทำลายโดยกาลเวลาและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของมนุษย์ ที่บางครั้งขุดเอาของโบราณต่างๆ ไปขาย ทำให้การทำงานของนักโบราณคดีเป็นไปด้วยความยากลำบาก งานของนักโบราณคดีนั้นเป็นเสมือนกับการต่อภาพปริศนา โดยการหาข้อมูลซึ่งมีชิ้นส่วนเล็กๆ มาต่อกันเข้าเพื่อให้ภาพที่สมบูรณ์ เพื่อที่มนุษย์จะได้เข้าใจถึงสภาพความเป็น